च। तत्करणविधिगुणौ भावप्र०उक्तौ यथा। "वातपित्त-कफघ्नस्य द्रव्यस्य कवलं मुखे। अर्द्धं निक्षिप्य संचर्य्य निष्ठीवेत् कवले विधिः। कवलः कुरुते काङ्क्षां भक्ष्येषु, हरते कफम्। तृष्णां शौचं च वैरस्यं दन्तचालञ्च नाशयेत्"। के जले वलते अच्।(वेल्यामाच्)३मत्स्यभेदे शब्दच० पुंस्त्री स्त्रियां जातित्वात् ङीष्। लस्य डोवा। कवड़ोऽप्यत्र।

कवलप्रस्थ पु० कवलस्य प्रस्थः। कवलयोग्यपरिमाण भेदे तस्य प्रस्थपरत्वेऽपि कर्क्यादि०न आद्युदात्तता।

कवलिका स्त्री कवल इव इवार्थे कन्। (पुलट्टिश) इति ख्याते व्रणचिकित्साङ्गे औषधभेदे "ततः कल्केनाच्छाद्य नातिसिग्धां नातिरूक्षां कवलिकां दत्त्वा वस्त्रपट्टेन बध्नीयात्" "घनां कवलिकां दत्त्वा मृदु चैवापि पट्टकम्" "ततः कवलिकां दत्त्वा वेष्टयेत् सुसमाहितः" सुश्रु०

कवलित त्रि०कवलं करोति कवल+णिच्—कर्म्मणि—क्त।१कृतग्रासे २भुक्ते ३व्याप्ते च जटा०।

कवष त्रि० कौति कु—शब्दे बा०अषच्।१सच्छिद्रे कवाटादौ तस्य पिधानकाले शब्दायमानत्वात्तथात्वम्। स्त्रियां गौरा० ङीष्। "इन्द्र! दुरः कवष्योधावमानाः" यजु०२,४,"कवष्यः सशुषिरा, सच्छिद्र एव शब्दप्रसरात् कौतेरौणादिकोऽषच् प्रत्ययः" वेददी०। "कवष्योन व्यचस्वतीः" यजु०२०,६०, "होता यक्षद्दुरोदिशः कवष्यः" २१,३४,

कवष् त्रि०कु—शब्दे असुन् वेदे षत्वम्। सच्छिद्रे कवाटादौ सच्छिद्रस्य शब्दायमानात्तथात्वम्। "ऋष्वाःसतीः कवषः इन्द्र! शुम्भमानाः" यजु० २९,५,"कवषः कु-शब्दे कुवन्ति शब्दं कुर्वन्ति कवषः कुवतेरसुन्प्रत्ययः षत्वमार्षम् कपाट्यः पिधानसमये शब्दं कुर्व्वाणाः सशुषिरा वा" वेददी०

कवस पु० कु—ऋतनीत्यादिना अस। १कवचे सन्नाहे २कण्टकजातिभेदे च उज्ज्व०।

कवाट न० कु—भावे अप् कवं शब्दमटति, कं वातं वटति वट वेष्टने वा अण् उप० स०। द्वाररोधके (कपाट) ख्याते काष्ठादिमये पदार्थे अमरः तस्य द्वारपिधानकाले शब्दायमानत्वात् वातरोधकत्वाच्च तथात्वम् "उरःश्रिया तत्र च गोपुरस्फुरत्कवाटदुर्द्दर्षतिरःप्रसारिता" नैष०। "मोक्षद्वारकवाटपाटनकरी काशीपुराधीश्वरी" अन्नदास्त०। कवाटपरिमाणादिकं वृ०स० उक्तं यथा। "विस्तारार्धं भवेद्गर्भो भित्तयोऽन्याः समन्ततः। गर्भपादेन विस्तीर्णं द्वारं द्विगुणमुच्छ्रितम्। उच्छ्रायात् पादविस्तीर्णा शाखा तद्वदुदुम्बरः। विस्तारपादप्रतिमं बाहुल्यं शाखयोः स्मृतम्। त्रिपञ्चसप्तनवभिः शाखाभिस्तत् प्रशस्यते"। तत्काष्ठनियमश्च ज्यो०त० भारतोक्तः "क्षीरवृक्षोद्भवं दारु गृहेषु न निवेशयेत्। कृताधिवासं विहगैरनिलानलपीड़ितम्। गजैर्विभग्नञ्च तथा विद्युन्निर्घातपीड़ितम्। चैत्यदेवालयोत्पन्नं वज्रभग्नं श्मशानजम्। देवाद्यधिष्ठितं दारु नीपनिम्बविभीतकान्। कण्टकिनोऽसारतरून् वर्जयेत् गृहकर्मणि। वटाश्वत्थौ च निर्गुण्डीं कोविदारविभीतकौ। पलाशं शाल्मलीञ्चैव पलाशञ्च विवर्जयेत्। विस्तारात् द्विगुणोच्छ्रायं द्वारं कुर्य्यात्तथा गृहम्"। अधिकं गृहशब्दे वक्ष्यते। अल्पार्थे ङीप्। कवाटी स्वल्पकवाटे स्त्री।

कवाटघ्न त्रि० कवा(पा)टं हन्ति शक्त्या "शक्तौ हस्तिकवा(पा)टयोः" पा० हन-टक्। कवाटहननशक्ते चौरभेदे।

कवाटवक्र न० कवाटं वक्रं यस्मात्।(कवाटवेटु) वृक्षभेदे।

कवार न० कं जलं वृणोति आश्रयत्वेन अण् उप०स०। पद्मे त्रिका०।

कवारि च०कुत्सितोऽरिः कुगति०स० बा० कोः कवादेशः। कुत्सिते शत्रौ "दैवी पूतिर्दक्षिणादेवयाज्या न कवारिभ्यो न ते पृणन्ति" ऋ० १०,१०७,३।

कवासख त्रि०कुत्सितस्य सखा टच् पृषो०नि०। कुत्सितसहाये। "अपाप शक्रस्ततनुष्टिमूहति तनुशुभ्रं मघवा यः कवासखः" ऋ० ५,३४,३।"कुत्सितपुरुषसहायः"भा० निरुक्ते तु कवासखः यस्य कपूयाः सखायः इत्युक्तं तत्र बहुव्रीहौ टजपि निपात्यः इति भेदः।

कवि पु० कव-वर्णने गतौ कु—शब्दे वा इन्। क्रान्तदर्शिनि-सर्वज्ञे—१ब्रह्मणि हेमच०। तस्य सर्वगतत्वात् सर्व्वज्ञत्वात् क्रान्तदर्शित्वाच्च तथात्वम्। "कविर्मनीषी परिभूः स्वयम्भूः" १ शा०"कविः क्रान्तदर्शी सर्व्वदृक् "नान्यतोऽस्ति द्रष्टा" इति श्रुतेः" शाङ्ख०भा०।"कविं पुराणमनुशासितारम्" गीता।२स्तुत्ये "होता वा देव्या कवी" यजु०२८,३०।"पृथग्वरजं भेषजं कविम्" यजु०२८,३४। ३वाल्मिके मुनौ तस्य प्रथमं काव्यकर्त्तृत्वात् तथात्वम्।४कविताकारके "मन्दः कवियशःप्रेप्सुः" रघुः "नैकमोजः प्रसादो वा रसभावविदः कवेः" माघः। "इदं कविभ्यः पूर्वेभ्यो नमोवाक प्रशास्महे" उत्तर०च० (काव्यम्) "कविः कुर्व्वन् कीर्त्तिं प्रीतिञ्च विन्दति" चन्द्रा०। "एकोऽभून्नलिनात् परश्च पुलिनात् वल्मीकतश्चापरस्ते सर्वे कवयस्त्रिलोकगुरवस्तेभ्यो नमस्कुर्महे"